

Opetusvideo hoitoalan
opiskelijoille:
Seksuaalista häirintää kohdannut
alaikäinen vastaanotolla

Miia Aaltonen & Sanna Hagelin

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Opetusvideo hoitoalan opiskelijoille:
Seksuaalista häirintää kohdannut alaikäinen
vastaanotolla**

Miia Aaltonen
Sanna Hagelin
Terveystenhoitaja AMK
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2019

Terveydenhoitotyön koulutusohjelma
Terveydenhoitaja (AMK)

Miia Aaltonen, Sanna Hagelin

Opetusvideo hoitoalan opiskelijoille: Seksuaalista häirintää kohdannut alaikäinen vastaanotolla

2019

Sivumäärä 32

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opetusvideo Laurea ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoille seksuaalista häirintää kokeneen alaikäisen kohtaamisesta. Tavoitteena oli lisätä tietoutta aiheesta ja edistää hoitotyön opiskelijoiden osaamista hyvän kohtaamisen perusteisiin. Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisena, joka sisälsi teoriaosuuden, jonka pohjalta video toteutettiin.

Seksuaalisen häirinnän tilanteet ovat moninaisia ja jokaisella häirintää kokeneella on oikeus saada tukea kokemuksesta toipumiseen. Hyväksikäytöllä on vakavat vaikutukset itsetuntoon sekä kokemukseen itsestä aiheuttamalla syyllisyyden, häpeän ja huonommuuden tunteita. Vaikutukset alaikäisen seksuaaliseen kehitykseen sekä ihmissuhteisiin ovat laaja-alaiset. Hyväksikäytön seurauksena lapsen perusturvallisuus järkkyy, joten hän tarvitsee moniammatillista tukea.

Opinnäytetyössä on käytetty lähteinä suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia ja artikkeleita. Pyrimme käyttämään mahdollisimman ajantasaista näyttöön perustuvaa tutkimustietoa.

Opetusvideolla esitellään hyviä toimintaohjeita seksuaalisen häirinnän puheeksi ottamisen tueksi, sekä käsitellään sitä, kuinka tunnistaa seksuaalista häirintää kokenut alaikäinen. Opetusvideo esiteltiin Laurean opiskelijoille ja sen pohjalta kerättiin palautetta videosta anonyymisti kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeen perusteella video koettiin hyödylliseksi ja selkeäksi. Olemme hyödyntäneet saamaamme palautetta opinnäytetyön arvioinnissa.

Asiasanat: seksuaalinen häirintä, alaikäiset, toiminnallinen opinnäytetyö, opetusvideo

Miia Aaltonen, Sanna Hagelin

Educational video for nursing students: encountering sexually harassed child in health care

2019

Pages

32

The purpose of the thesis was to compose an educational video for the nursing students of Laurea University of Applied Sciences concerning sexual harassment in childhood. The main goal was to increase awareness of the topic and help nursing students to improve their ability to encounter victims of sexual harassment. The thesis was conducted as a functional study that included a theoretical part and the educational video, which was based on the theory.

Circumstances of sexual harassment are diverse and every victim has the right for recovery support. Abuse has severe effects on individual's self-esteem and causes feeling of guilt, shame and inferiority. Sexual abuse affects child's sexual development and relationships. Abuse harms child's general safety and therefore the victim needs multi-professional team's help.

This thesis utilises Finnish and international researches and articles as sources. We aimed to use up-to-date and evidence-based researches.

The educational video introduces several procedures when starting a conversation about sexual harassment, and deals with how to recognize sexually harassed minor. The educational video was presented to the nursing students of Laurea University of Applied Sciences and feedback was collected anonymously using a survey. According to the results of the survey, the students experienced that the video was useful and easy to follow. We have also utilised the feedback in the evaluation of the thesis.

Keywords: sexual harassment, minors, functional thesis, educational video

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Seksuaalisuus ja siihen liittyvät oikeudet	7
2.1	Seksuaalinen hyvinvointi.....	7
2.2	Itsemääräämisoikeus ja suojaikäraja.....	7
3	Seksuaalinen häirintä.....	8
3.1	Seksuaalisen häirinnän määritelmä	8
3.2	Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö sosiaalisessa mediassa	8
3.2.1	Seksuaalinen häirintä internetissä	9
3.2.2	Grooming.....	9
3.3	Ahdistelu ja nimittely	10
3.4	Seksuaalinen kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö	10
4	Seksuaalista häirintää kohdannut lapsi vastaanotolla	12
4.1	Seksuaalista häirintää kohdanneen lapsen oireilu ja epäilyn herääminen	12
4.2	Tilanteen selvittäminen ja puheeksi ottaminen	13
5	Seksuaalisesta häirinnästä selviytyminen ja ennaltaehkäisy	16
5.1	Moniammatillinen tuki	16
5.2	Seksuaalinen trauma	17
5.3	Perheen tukeminen.....	18
5.4	Ammattiauttajan jaksaminen	19
5.5	Ennaltaehkäisy	19
6	Laurea-ammattikorkeakoulu	21
6.1	Laurean esittely.....	21
6.2	Opintojakso.....	21
7	Opetusvideo	22
8	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	22
9	Opinnäytetyöprosessi.....	23
9.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	23
9.2	Opetusvideon suunnittelu ja toteutus	23
9.3	Opetusvideon arviointi	24
10	Pohdinta	25
10.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	25
10.2	Tuotoksen tarkastelu.....	26
10.3	Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet.....	27

1 Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus olla rauhassa ilman seksuaalisen häirinnän tai hyväksikäytön kokemuksia sekä heillä on oikeus koskemattomuuteen ja turvalliseen kasvuun. Lapset tarvitsevat erityistä suojelua ja huolenpitoa, joilla pystytään turvaamaan heidän oikeutensa normaaliin ja tasapainoiseen kasvuun sekä kehitykseen. Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä kyse on lapsen alistamisesta seksuaalisiin tekoihin tai ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, johon hän ei ole kykenevä antamaan suostumustaan. Se ei edellytä fyysisen kontaktin toteutumista ja sen seuraukset ovat yksilöllisiä. Kun puhutaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, niin kyse ei ole pelkästään seksuaalista teoista, vaan hyväksikäyttäjä mitätöi toisen ihmisen oikeuksia. Tekijä käyttää hyödykseen lapsen hyväuskoisuutta, kiltteyttä, ymmärtämättömyyttä tai alisteista asemaa voidakseen saavuttaa omat tavoitteensa. (Valoaho 2013, 7-8.)

Nykyään seksuaaliväkivallan vakavuus osataan tunnistaa, mutta siitä huolimatta puheeksi ottoon voi liittyä varovaisuutta tai epävarmuutta siitä, mitä voi kysyä ja osaako auttaa. Asian käsittelyn mahdollistava apu pystytään tarjoamaan silloin, kun työntekijä itse on pohtinut seksuaalisuutta ja seksuaaliväkivalta-asioita. Alaikäiset ovat usein tarkkoja havainnoitsijoita, joten heidän kanssaan työskentelevän sanallinen ja sanatön viestintä jää usein heidän mieleensä. Asiallinen, oikea tieto ja ymmärrys asian hoitamiseksi ovat edellytyksiä alaikäisten kanssa työskenteleville. Työntekijän olisi hyödyllistä hankkia ammatillista koulutusta seksuaaliväkivaltaan liittyen, jotta työntekijän oma suhtautuminen ei välittyisi alaikäisen kanssa keskustellessa. (Hannila 2017, 14.)

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena Laurea-ammattikorkeakoulun käyttöön opetusvideon muodossa. Tarkoituksena oli tuoda lisää tietoa seksuaalisen häirinnän puheeksi ottamisen tueksi ja seksuaalista häirintää kokeneen alaikäisen kohtaamiseksi. Opinnäytetyön lähtökohtana oli lisätä rohkeutta hoitotyön opiskelijoille käydä keskustelua vaikeista asioista. Koska seksuaalinen häirintä on aiheena vaiettu, siitä keskusteleminen voi olla haasteellista, joten halusimme opetusvideon avulla antaa opiskelijoille valmiuksia kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu alaikäinen. Valitsimme toteutusmuodoksi videon, koska se on havainnollistava menetelmä oppia uusia asioita ja siihen voi aina palata.

2 Seksuaalisuus ja siihen liittyvät oikeudet

2.1 Seksuaalinen hyvinvointi

Seksuaalinen hyvinvointi vaikuttaa ihmisen elämänlaatuun ja on käsitteenä laaja. Jokainen määrittää sekä kokee seksuaalisen hyvinvointinsa yksilöllisellä tavalla. Seksuaalisuus on olennainen osa terveyttä ihmisen kaikissa elämänvaiheissa. (Bildjuschkin 2015, 124.)

Seksuaaliterveys on ihmisen seksuaalisuuden fyysiseen, psyykkiseen-, sosiaaliseen sekä emotionaaliseen hyvinvointiin liittyvä tila. Hyvän seksuaaliterveyden edellytyksenä on positiivinen ja kunnioittava suhtautuminen seksuaalisuuteen. Seksuaalisesti terveet kokemukset vaikuttavat ihmisen identiteettiin sekä ihmissuhteisiin. Seksuaaliterveyden edellytyksenä on, että jokainen kunnioittaa omia sekä toisen seksuaalioikeuksia. Kun ihminen on seksuaalisesti terve, hän käyttäytyy vastuullisesti ja arvostaa sekä omaa että muiden kehoa ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 17-18.)

2.2 Itsemääräämisoikeus ja suojaikäraja

Itsemääräämisoikeus on kirjattu perustuslakeihin, erillissopimuksiin sekä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Kyse on oikeudesta vapauteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Itsemääräämisoikeuden tarkoituksena on nähdä ihminen yksilönä, joka pystyy päättämään ja määrittämään omasta elämästään. (Kajava 2018.) Ihmisoikeudet ja itsemääräämisoikeus kuuluvat kaikille. Kaikilla on oikeus olla turvassa alentavalta ja väkivaltaiselta kohtelulta, iästään, sukupuolestaan, uskonnostaan tai ihonväristään riippumatta. Jokaisella on oikeus päättää omasta koskemattomuudestaan, ja jokaisen kehoa tulisi kunnioittaa. (Dorahy, Middleton & Sachs 2017.)

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus oikeuttaa jokaisen ihmisen koskemattomuuteen, omiin rajoihin ja väkivallattomuuteen seksuaalisuudesta tai sukupuolesta riippumatta. Seksuaalista itsemääräämisoikeutta voi loukata esimerkiksi epäasiallinen koskettelu, huutelu, viestit ja erilainen seksuaalinen väkivalta. (STM 2018.) Seksuaalinen itsemääräämisoikeus perustuu jokaisen yksilöllisiin oikeuksiin seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoleen katsomatta. Kaikilla on oikeus päättää itse omasta seksuaalisesta käyttäytymisestään esim. kenen kanssa on valmis olemaan seksuaalisessa kanssakäymisessä, milloin, kuinka monta kertaa, millä tavalla vai haluaako lainkaan. Aina on oikeus kieltäytyä missä vaiheessa tahansa, vaikka kesken yhdynnän. Kenenkään seksuaalinen itsemääräämisoikeus ei oikeuta loukkaamaan muiden itsemääräämisoikeutta. Seurustelu tai avioliitto ei heikennä yksilön itsemääräämisoikeuden vahvuutta. (Aaltonen 2012, 133-134.)

Suomen lainsäädännössä määritellään mitkä seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat rikoksia ja täten rangaistavia. Seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavia tekoja voi tapahtua kasvotusten, puhelimitse tai internetin välityksellä. Tekijä voi olla kuka tahansa,

aikuinen, alaikäinen, mies tai nainen. Suomessa rikosoikeudellinen vastuu alkaa jo 15-vuotiaana, mikä tarkoittaa sitä, että 15 vuotta täyttänyt henkilö voi saada syytteen ja hänet voidaan tuomita rikoksesta. Jos tekijänä on alle 15-vuotias, joutuu hän silti vastuuseen teoistaan. (Väestöliitto 2016.)

Suojaikäraja on määrätty laissa ja sen tehtävänä on suojata lapsen tai nuoren rikosoikeudellisuutta (Bildjuschkin 2015, 122). Suojaikäraja on 16 vuotta, eikä kukaan saa alkaa seksuaaliseen suhteeseen tai tekoon alle 16-vuotiaan kanssa. 18 vuotta on toinen ikäraja, joka suojaa nuorta seksuaalisen hyväksikäytön tapauksessa luottamussuhteessa tai perheensisäisissä suhteissa. (Vilka 2011, 22.)

Lasten vähäistä elämäkokemusta ja kehittymättömyyttä ei saa käyttää hyväksi ja lapsen psyykkistä ja fyysistä kehitystä suojataan. Suojaikärajan tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys, sekä huomioidaan lapsen kypsyttömyyden vaikutus tehdä itsenäisiä ratkaisuja. Aikuisella on aina vastuu hyväksikäytöstä, eikä hän voi vapautua vastuusta esim. vetoamalla siihen, ettei ole tiennyt lapsen todellista ikää. Myös tilanteissa, joissa alaikäinen on itse tehnyt aloitteen, vastuu on edelleen aikuisella. (Aaltonen 2012, 134.) Alaikäisten välistä seksuaalista kanssakäymistä ei pidetä seksuaalisena hyväksikäyttönä, jos osapuolten iässä tai kypsyydessä ei ole merkittäviä eroja (Vilka 2011, 22).

Kun alaikäisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajat on rikottu, hänellä on suurempi riski joutua uudelleen hyväksikäytön tai kaltoinkohtelun uhriksi. Nuoren kyky tunnistaa uhkaavia tilanteita heikentyy traumatisoivan kokemuksen myötä. (Aaltonen 2012, 134.)

3 Seksuaalinen häirintä

3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä

Lain mukaan seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, seksuaalisesti ei-toivottua käytöstä, joka loukkaa yksilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta etenkin luomalla ahdistava, uhkaava, halventava, vihamielinen tai nöyryyttävä ilmapiiri. Seksuaalista häirintää voi olla muun muassa sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, seksuaalisesti värittyneet viestit tai puhelut, kaksimieliset vitsit ja puheet, sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat vaatimukset tai ehdottelu, sekä raiskaus tai sen yritys. (Kyllönen 2018, 8.) Sukupuolinen huomio lasketaan häirinnäksi siinä vaiheessa, kun sitä jatketaan vielä senkin jälkeen, kun huomion kohteena oleva ilmaisee kokevansa sen epämiellyttäväksi (MLL 2017).

3.2 Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö sosiaalisessa mediassa

Yhä useammin alaikäisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyy sosiaalinen media (Pelastakaa lapset 2018, 6). Käsitteellisesti nuorten oletetaan olevan suuremmissa riskissä joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi internetissä. Nuorilla on kohonnut riski, koska heidän ikävaiheeseensa kuuluu muutoksia, sekä tarve kuulua omaan sosiaaliseen viiteryhmäänsä kasvaa. Internet tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Internetissä seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi altistavat psykososiaaliset ongelmat kuten masennus ja päihteet. (Salonen 2018, 9-10.) Myös seksuaalissävyytteen kuvamateriaalin määrä on lisääntynyt huomattavasti sosiaalisessa mediassa (Pelastakaa lapset 2018, 6).

Tutkimusten mukaan internettiin kytkeytyvistä seksuaalirikoksista suurin osa näyttää tapahtuvan 13-15-vuotiaille nuorille ja useammin tytöille. Nuorten säännöllinen internetin käyttö ja sen vähäinen valvominen nostavat todennäköisyyttä joutua uhriksi. Lisäksi iän karttuessa seksuaalinen uteliaisuus lisääntyy, ja nuorilla on matalampi kynnyks ottaa riskejä internetissä. (Salonen 2018, 9-10.)

3.2.1 Seksuaalinen häirintä internetissä

Nykyään kiusaamisen välineenä käytetään internetiä. Seksuaalinen häirintä ja kiusaaminen tapahtuvat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, kuten keskustelupalstoilla, blogeissa, viestien välityksellä ym. Seksuaaliseen häirintään sosiaalisessa mediassa liittyy myös muun muassa loukkaavaa nimittelyä sekä seksuaalista ehdottelua, tai ahdistelua puhelimesta. (Vilkka 2011, 116-117.) Usein internetissä tapahtuva häirintä on luonteeltaan toistuvaa. Toisinaan yksittäinen tai huumoriksi tarkoitettu teko voi täyttää seksuaalisen häirinnän laissa olevat tunnusmerkit. Seksuaalinen häirintä internetissä ei tapahdu aina aikuisen toimesta, vaan se voi olla myös nuorten välistä, esimerkiksi kiusaamista. (Pelastakaa lapset 2018, 5-6.)

Seksuaalinen häirintä internetissä vaikuttaa nuoreen samalla tavalla verrattuna kasvotusten tapahtuvaan häirintään ja sillä on samantyyppiset vaikutukset muun muassa seksuaaliseen identiteettiin ja koulunkäyntiin. (Vilkka 2011, 116-117.) Internetiä käytetään myös toteuttamiskanavana lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Internet onkin suora väylä olla yhteydessä lapsiin ja nuoriin omasta iästä huolimatta. Viime aikoina seksuaalinen hyväksikäyttö onkin internetin välityksellä yleistynyt. (Bildjuschkin 2015, 123.)

Internetin ja sosiaalisen median myötä on alkanut ilmetä uusia muotoja lasten ja nuorten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja sukupuoliseen häirintään (THL 2013). Internetin välityksellä tapahtuva seksuaalinen häirintä voi ilmetä myös profiilin perustamisena toisen tiedoilla ja laittamalla sinne seksuaalista materiaalia tai käyttämällä kuvanmuokkausta (Vilkka 2011, 116-117).

3.2.2 Grooming

Grooming eli lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, on yleensä internetissä tapahtuva seksuaalisen häirinnän muoto. Groomingin tavoitteena on luoda luottamus alaikäiseen ja

sitä kautta mahdollistaa seksuaalinen kanssakäyminen. Tekijän ei tarvitse käyttää väkivaltaa vaan pikemminkin saattaa osoittaa rakkautta ja kiintymystä sekä lahjoa uhria. (Burgess & Hartman 2017; Saarinen 2014, 4.) Hyväksikäyttäjä yleensä manipuloi lapsen jatkamaan yhteydenpitoa ja pyrkii siirtämään keskustelua alaikäisen kanssa seksuaalissävyytteisiin aiheisiin (Bildjuschin 2015, 123). Tekijä ei välttämättä tapaa lasta koskaan, vaan voi saattaa tämän alttiiksi seksuaalisiin tekoihin esim. web-kameran välityksellä (Saarinen 2014, 4). Hyväksikäyttäjä saattaa pyytää nuorta lähettämään seksistisiä kuvia itsestään, ja joskus hyväksikäyttäjä lähettää myös luottamuksellisen suhteen luomiseksi omia kuvia. Joskus tekijä saattaa jakaa myös saamansa kuvat muille hyväksikäyttäjille. Usein hyväksikäyttäjät haluavat tavata alaikäisen ja painostavatkin heitä siihen. Tapaamisen tavoitteena on päästä fyysiseen kosketukseen alaikäisen kanssa. (Vilkkä 2011, 118-119.)

Grooming on prosessina varsin pitkä, etenkin, jos tekijän pyrkimyksenä on tavata uhri fyysisesti. Yhteys tekijän ja uhrin välillä arvioidaan olevan noin yhdestä kuukaudesta jopa kuuteen kuukauteen. Joissakin tapauksissa uhri ja tekijä kommunikoivat internetin lisäksi myös puhelimitse. (Salonen 2018, 5.)

Internet mahdollistaa tekijän toimimaan anonyymisti esim. tekeytymällä valeprofiilin avulla alaikäiseksi (Saarinen 2014, 4). Groomingissa on kyse rikoksesta, joka on säädetty rangaistavaksi. Teon edetessä valmistelua konkreettisemmaksi, on kyseessä vähintäänkin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys. (Aaltonen 2012, 159.)

3.3 Ahdistelu ja nimittely

Seksuaalisessa häirinnässä ja ahdistelussa kyse on sukupuolisen ylivallan osoittamisesta toiselle seksuaalisuuden avulla. Ahdistelussa seksi ja seksuaalisuus ovat keinoja eivätkä välttämättä toiminnan päämääriä, toisinkuin seksuaalisessa hyväksikäytössä. Ahdistelu kohdistuu myös niihin, joiden kanssa seksuaalinen suhde iän tai muun syyn takia olisi mahdoton. (Vilkkä 2011, 36.) Esimerkkejä seksuaalisesta ahdistelusta ovat esimerkiksi alastonkuvien lähettäminen pyytämättä, alastonkuvien pyytäminen, takamukselle läpsyttely tai muu koskettelu, housujen kiskaiseminen alas tai kurkkiminen vaatteiden sisään. Koskettelu on lopetettava heti, jos toinen sanoo ei. (MLL 2019.)

Seksuaalinen häirintä ja ahdistelu voi ilmetä myös nimittelynä. Nimittelyllä tarkoitetaan ikäviä kommentteja kohteena olevan ulkonäöstä, yksityiselämästä, tai seksielämästä. Sanallista häirintää ovat myös vihjailevat vitsit, kommentit ja uhkailu. Lisäksi toisen sukupuoleen kohdistuvat loukkaukset, alentava tai kielteinen puhe toisen sukupuolesta, toisen sukupuolen halventaminen kuten esim. nimittelyt homoksi, lesboksi tai huoraksi. Tällaiset seksuaaliset puheet voivat aiheuttaa nuorelle identiteetti- ja itsetunto-ongelmia. (MLL 2017.)

3.4 Seksuaalinen kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö

Kaikkia seksuaalisia itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta loukkaavia tekoja kutsutaan seksuaaliseksi kaltoinkohteluksi (Mäki 2017). Lapsen tai nuoren kaltoinkohtelu käsittää sellaiset teot, joista seuraa mahdollista vaaraa lapsen tai nuoren terveydelle, ihmisarvolle tai kehitykselle. Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn erilaiset muodot, seksuaalinen hyväksikäyttö, laiminlyönti ja kaupallinen tai muunlainen riisto. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 225.) Näissä tilanteissa vastuu on aina tekijällä. Seksuaalista kaltoinkohtelua voi olla ahdistelu, hyväksikäyttö, painostaminen, johdattelu, pakottaminen seksuaaliseen tekkoon, raiskaus, tai jonkin näistä yritykset. Kaikki seksuaalisen kaltoinkohtelun muodot ovat rangaistavia tekoja ja niistä puhutaan aina seksuaalirikoksina. (Mäki 2017.)

Seksuaalisen kaltoinkohtelun tilanteet ovat moninaisia ja jokaisella kaltoinkohtelua kohtaneella on oikeus saada tukea kokemuksesta toipumiseen. Uhriksi voi joutua kuka tahansa iästä, sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Uhri ja tekijä voivat usein olla näissä tilanteissa toisilleen tuttuja, ja kaltoinkohtelu voi olla toistuvaa tai kertaluonteista. (Mäki 2017.) Hyväksikäytöllä on vakavat vaikutukset itsetuntoon sekä kokemukseen itsestä, aiheuttamalla syyllisyyden, häpeän ja huononmuuden tunteita. Vaikutukset alaikäisen seksuaaliseen kehitykseen sekä ihmissuhteisiin ovat laaja-alaiset. Lapsen perusturvallisuus järkkyy hyväksikäytön seurauksena, etenkin tilanteissa, joissa hyväksikäyttäjä on läheinen ihminen. Tilanteissa, joissa hyväksikäyttäjä on läheinen, hyväksikäytetään myös lapsen riippuvaisuutta aikuiseen, ja lapsen luottamus aikuiseen tulee petetyksi. (Andell, Kempainen, Lajunen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2012, 25-26.) Seksuaalinen kaltoinkohtelu ei ole koskaan hyväksyttävää ja syy on aina tekijän. Seksuaalisen kaltoinkohtelun riskiä lisää uhrin päihteiden käyttö, ja joskus taas päihteiden käytön taustalla voi olla kokemuksia seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. (Mäki 2017.)

Alaikäisen seksuaalinen hyväksikäyttö on lapsen koskemattomuutta loukkaava teko ja se on seksuaalista väkivaltaa (Tiitinen 2018). Lapsen kohdistuvassa seksuaalisessa hyväksikäytössä aikuinen käyttää hyväkseen lasta, tarkoituksenaan tyydyttää omia seksuaalisia tarpeitaan (Andell ym. 2012, 25-26). Hyväksikäytöksi luokiteltavia tekoja ovat muun muassa lapsen kohdistuva tirkistely, lapsen houkutteleminen paljastamaan sukupuolielimensä tai kuvaaminen seksuaalisessa tarkoituksessa, lapsen houkuttelu katsomaan pornografista materiaalia tai toisen henkilön sukupuolielimiä, lapsen seksuaalinen koskettelu tai lapsen kohdistuva seksuaalinen väkivalta, lapsen saattaminen koskettamaan toisen henkilön sukupuolielimiä tai osallistumaan sukupuoliseen toimintaan, yhdyntä tai sen yritys ja lapsiprostituutio. (Tiitinen 2018.) Myös lapsen altistaminen ikään sopimattomalle seksuaalisuudelle, kuten pornografian näyttäminen lapselle, sekä lapsen käyttäminen pornografisen materiaalin kuvaamiseen, ovat hyväksikäyttöä. Seksin ostaminen alle 18-vuotiaalta on myös rangaistava teko. (Andell ym. 2012, 25.)

4 Seksuaalista häirintää kohdannut lapsi vastaanotolla

4.1 Seksuaalista häirintää kohdanneen lapsen oireilu ja epäilyn herääminen

Seksuaalisen häirinnän kokemus on jokaiselle aina yksilöllinen ja olosuhteista riippuvainen. Teon loukkaavuus määrittyy sillä, kuka tekee ja miten, sekä millainen tilanne ja ympäristö ovat. (Aaltonen 2012, 89.) Epäily alaikäisen seksuaalisesta hyväksikäytöstä voi herätä lapsen omasta kertomuksesta tai läheisten ilmaisemasta huolesta (THL 2018). Lapsen hyväksikäyttö on aiheena tunteita herättävä, ja omaisen hätä voikin olla hyvin mukaansa tempaiseva. Tällaisissa tilanteissa aikaa tulisi käyttää tilanteen rauhoittamiseen ja hallintaan. (Joki-Erkkilä & Korkman 2015.) Hyväksikäytön epäily voi myös tulla esille jonkun muun tutkimuksen yhteydessä. (THL 2018). Hoidon tarve tulee arvioida hyväksikäyttöepäilyjen yhteydessä. Epäiltyä rikosta ei tule käsitellä hoidossa, ennen kuin sen esitutkinta on valmis. (Käypähoito 2013.)

Seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille lapsille voi kehittyä ajatusvääristymiä liittyen hyväksikäyttöön esimerkiksi siitä, miksi näin tapahtui ja kenen syy se oli. Näihin ajatuksiin voi liittyä arvottomuuden, epäluottamuksen tai syyllisyyden tunteita. Lapselle voi tulla ristiriitaisia tunteita tapahtumaa tai tekijää kohtaan. Jos tekijä on lapselle läheinen, hän voi tuntea positiivisia tunteita tätä kohtaan, vaikka samalla tunteekin vihaa. Lapsi voi myös tuntea negatiivisia tunteita omaa vanhempaa tai häntä hoitavaa aikuista kohtaan ja käyttäytyä vihamielisesti, vaikka aikuinen pyrkii osoittamaan läheisyyttä ja hellyyttä lapselle suojaamalla häntä. (HUS 2019.)

Jos epäily herää, tieto kirjataan tarkasti ja lasta tulee haastatella mahdollisimman vähän. Hyväksikäytön epäilystä ammattilaisella on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille, sekä lastensuojeluilmoitus tilanteen tutkimiseksi ja turvaamiseksi. (Joki-Erkkilä, Luoma & Taskinen 2018.) Jotta seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen pystytään aloittamaan nopeasti, on sen ammattihenkilön velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille, jolla on ensikäden tietoa tilanteesta (Käypähoito 2013). Tarvittaessa ollaan yhteydessä esimerkiksi erikoissairaanhoidon, sosiaali-toimeen ja lasten ja nuorten psykiatriaan (Joki-Erkkilä ym. 2018). Kun epäillään hyväksikäyttöä, tilanteen tutkiminen vaatii erityisosaamista, joten se tapahtuu erikoissairaanhoidossa (Käypähoito 2013).

Seksuaalista häirintää kokeneella alaikäisellä ilmenee useimmiten psykosomaattisia oireita, käytösoireita ja joissain tapauksissa myös fyysisiä havaintoja. Mikään yksittäinen oire ei kuitenkaan kerro suoraan hyväksikäytöstä, vaan asia tulee aina selvittää. Hyväksikäyttö joudutaan usein selvittämään ilman selviä fyysisiä merkkejä. (THL 2018.) Jokaiselle lapselle, jonka objektiivisesti epäillään joutuneen seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi, tulisi mahdollisesti tehdä somaattinen tutkimus. Tutkimuksen suorittaa lääkäri. (Käypähoito 2013.)

Lapsella saattaa ilmetä esimerkiksi levottomuutta ja yliseksuaalisuutta. On otettava huomioon, että aina tällaisen oireilun taustalla ei välttämättä kuitenkaan ole seksuaalista häirintää. Kaikkien lasten käytös ei välttämättä muutu koetun seksuaalisen häirinnän myötä, vaan he yrittävät

pysyä huomaamattomina. Mahdollisia psykosomaattisia oireita ovat pää- ja vatsakivut sekä unettomuus, nukahtamisen pelko ja painajaiset, sekä syömisen ongelmat. (THL 2018.) Hyväksikäytetyillä on muita enemmän tunne-, keskittymis- ja käytösongelmia. Koulumenestys voi heikentyä, lapsi voi syrjäytyä tai toimia väkivaltaisesti sekä hänellä voi esiintyä ahdistuneisuutta tai masentuneisuutta. (Vilkka 2011, 116.) Hyväksikäytetty lapsi voi oirehtia myös tyydyttämällä itseään avoimesti, piirrellä kuvia yhdynnästä tai he voivat jopa pyrkiä itse hyväksikäyttämään muita lapsia (THL 2018). Mahdollisia fyysisiä havaintoja voivat olla kipu, verenvuoto, mustelmat, haavat, ruhjeet, sekä joissain tapauksissa jopa sukupuolitauti tai raskaus (Joki-Erkkilä ym. 2018). Terveydenhuollossa on hyvä arvioida seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuus aina silloin, kun alle 16-vuotiaalla todetaan sukupuolitauti tai raskaus (Käypähoito 2013).

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä epäiltäessä on hyvä muistaa ja tiedostaa myös lapsen normaali seksuaalinen kehitys. Esimerkiksi lasten seksuaalisviritteiset leikit ovat tavallisia kehityksessä, eivätkä nämä läheskään aina viittaa seksuaalisen häirinnän kokemukseen. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että lapsen yliseksuaalinen käytös voi olla sidoksissa hyväksikäyttöön. Myös vanhempien raportteja lapsen seksuaalisesta käyttäytymisestä kannattaa arvioida huolellisesti, koska huolestunut aikuinen voi esimerkiksi tulkita lapsen seksuaalista käyttäytymistä väärin. Joskus epäily lapsen seksuaalisesta häirinnästä saattaa herätä muun tiedon pohjalta, kuten esimerkiksi epäilyn osalta neutraalin henkilön vihjeistä, tai lapsen kommunikoinnista internetissä. Ensisijaisesti näissäkin tilanteissa tulee konsultoida poliisia. (Käypähoito 2013.)

4.2 Tilanteen selvittäminen ja puheeksi ottaminen

Kun selvitetään tilanteita, joissa on herännyt epäily seksuaalisesta häirinnästä, on parempi kysyä lapselta tai nuorelta itseltään kuin tehdä omin päin hätäisiä tulkintoja tai suunnitelmia tilanteeseen liittyen. Liian nopeat tulkinnat ja kannanotot saattavat lukita tilanteen. (Valoaho 2013, 24.) Lapselta ja nuorelta voi usein viedä aikaa luottaa aikuiseen, vaikka kyse olisikin ammattiauttajasta, joten siksi on tärkeää, että auttaja rohkenee epäillä mahdollisuutta seksuaaliseen kaltoinkohteluun ja uskaltaa kysyä asiasta suoraan. (Brusila, Hyvärinen, Kallio, Porras & Sandberg 2009, 58.) Mahdollisesta seksuaalisesta häirinnästä kysyminen on turvallisinta tehdä aina uhrin kanssa kahden kesken (Bildjuschkin & Nipuli 2016, 26). Kysymys on tärkeä asetella lapsen tai nuoren kehitystason mukaisesti (Brusila ym. 2009, 58). Ensikohtaamisessa ammattilaisen tulee rauhoittaa tilanne, ja pyrkiä palauttamaan seksuaalista väkivaltaa kohdanneen turvallisuudentunnetta. Ammattilaisen tulee kertoa, miten asian kanssa edetään. (Bildjuschkin & Nipuli 2016, 28.) Kohtaamisen hetkessä on tärkeintä olla läsnä ja käytettävissä, eikä siinä ole syytä kiirehtiä. Alaikäisen kokemukset ja ajatukset ovat tärkeää saada kuulluksi. (Valoaho 2013, 24.) Lapselle voi olla haastavaa kertoa hyväksikäytöstä oma-aloitteisesti. Yleensä onkin niin, ettei lapsi uskalla kertoa tapahtuneesta vielä senkään jälkeen, vaikka asia olisi tullut jo ilmi. Niin aikuisella kuin lapsellakin on tarve torjua loukkaavat ja häpeää aiheuttavat asiat. Lapsi voi kuitenkin antaa vihjeitä tapahtuneesta, mutta näitä ei ole helppoa huomata. (THL 2018.)

Avointen kysymysten avulla lasta voidaan rohkaista kertomaan kokemuksistaan. Avoimet kysymykset vähentävät riskiä johdatella lapsen kertomaa kysyjän omien tulkintojen mukaisesti. (Valoaho 2013, 26.) Jos aikuinen kuitenkin johdattelee tahtomattaan lasta puhumaan kokemuksistaan, on olemassa riski, että lapselle kehittyy niin sanottuja valemuisia tapahtuneesta. Jos työntekijä tulkitsee lapsen käyttäytymisen tai kommentin merkiksi hyväksikäytöstä, hän voi kysymyksillään johdatella lapsen vastaamaan odottamallaan tavalla. (Korpela 2017.) Tärkeänä tavoitteena on tilannetta kartoittaessa keskittyä lapsen ajatuksiin ja mennä hänen ehdoillaan (Valoaho 2013, 26). Lapselle tai nuorelle on hyvä kertoa avoimesti omista huomioistaan ja kysyä niiden pohjalta asiasta. Kysymyksiä voivat olla esimerkiksi: "Oletko joutunut tilanteisiin, joissa et olisi halunnut olla? Onko joku koskenut sinua tahtomattasi? Olen huomannut, että poissaolosi koulusta ovat lisääntyneet viimeisen lukukauden aikana. Kertoisitko minulle, onko jotakin erikoista tapahtunut?" Vaikka lapsi tai nuori ei haluaisi puhua asiasta, on hänelle välittynyt viesti, että vaikeistakin asioista saa keskustella. (Brusila ym. 2009, 58.)

Jokaisella aikuisella on vastuu suojella lasta, ja etenkin ammattilaisen tulee tarvittaessa puuttua ongelmallisiin tilanteisiin. Huolen esille tuominen antaa hyväksikäytön kohteeksi joutuneelle alaikäiselle mahdollisuuden puhua avoimesti ja eheytyä asianmukaisesti tuen avulla. (Valoaho 2013, 26.) Tilanteissa, joissa ammattilainen hätiköi tai ei tiedä kuinka pitäisi toimia, uhrin avun saaminen voi viivästyä (Bildjuschkin & Nipuli 2016, 28). Puheeksi ottaminen kannattaa ennakoita, ja on hyvä arvioida lapsen reaktioita, kun aletaan keskustella aiheesta. Jos on miettinyt ennakoita lapsen mahdollisten kielteisten reaktioiden ilmenemistä ja omaa toimintatapaansa, on helpompi kohdata lapsen tunteet rauhallisesti ja keskustella asiallisesti. (Valoaho 2013, 26.) Uhri pystyy helpommin luopumaan syyllisyyden tunteesta, kun ammattilaisella on oikeanlainen asenne. Usein uhrille onkin tarpeen kuulla useampaan otteeseen, ettei hän ole syyllinen itse. On hyvä varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt, että häntä on kohdeltu väärin ja vastuu on tekijällä. (Bildjuschkin & Nipuli 2016, 28.) Lapsen selviytymisen kannalta hänen on saatava mahdollisuus käsitellä asiaa. Mikäli lapsi kertoo tapahtumista itse oma-aloitteisesti, hänen tulee kokea, että hän tehnyt oikein tullessaan kertomaan tapahtuneesta. Lapselle on hyvä korostaa, että avun hakeminen ei ole koskaan liian myöhäistä ja tapahtuneesta on mahdollista toipua. (Valoaho 2013, 30-31.) Keskustelu pidetään luottamuksellisena ja tilanteen tulee olla sellainen, että vaitiövelvollisuus säilyy (Valoaho 2013, 26). On kuitenkin otettava huomioon, että ilmoitusvelvollisuus menee tällaisissa tapauksissa salassapitovelvollisuuden edelle (Brusila ym. 2009, 66).

Erilaiset syyt vaikuttavat siihen, miksi lapsi tai nuori vaikenee asiasta (Brusila ym. 2009, 59-60). Ammattihenkilöillä täytyy olla tietoa ja ymmärrystä trauman vaikutuksista uhriin sekä asiakkaan ja ammattilaisen väliseen vuorovaikutukseen. Kun henkilö on traumatisoitunut, on hänen usein vaikea muodostaa yhtenäistä kertomusta tapahtuneesta. (Bildjuschkin & Nipuli 2016, 26.) Lapsi tai nuori voi pelätä aikuisen reaktiota ja saattaa hävetä kokemustaan. Aikuisen rooli on puheeksi ottamisen kannalta tärkeä, joten aikuisen olisi hyvä malttaa pidättää ensireaktionsa

ja antaa lapsen kertoa kokemuksistaan avoimesti. Poikien voi olla entistä vaikeampi puhua ja hakea apua asiaan verrattuna tyttöihin. Pojilta odotetaan rohkeutta ja pärjäämistä, joten heille voi olla mahdottoman tuntuista, että myös he voivat olla uhreja. (Brusila ym. 2009, 59-60.)

Hyviä toimintaohjeita seksuaalisen häirinnän epäilyn puheeksi ottamiseen ovat ainakin seuraavat ohjeet: Ole rauhallinen ja kuuntele, suhtaudu vakavasti, ole luottamuksen arvoinen, kirjaa huolellisesti, älä painosta ja vältä liian yksityiskohtaisia kysymyksiä, älä syyllistä lasta, varaa aikaa tunteiden kohtaamiseen, toimi akuutissa tilanteessa välittömästi, vie asia eteenpäin (poliisi, vanhemmat), sekä pidä myös huolta omasta jaksamisestasi. (Valoaho 2013, 27.)

Joillakin seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneella saattaa olla tarve kertoa tapahtumista. Asioiden käsittelyn olisi hyvä tapahtua rajatusti ja luottamuksella. (Valoaho 2013, 30-31.) Keskusteluja vanhempien kanssa epäilystä ja siihen liittyvistä asioista tulisi lapsen kuullen välttää. Lasta ei pidä altistaa aikuisten välisille keskusteluille tai haastatteluille aiheesta. (Käypähoito 2013.) Alkuvaiheessa lapsen turvallisuuden tunteen takaamiseksi olisi hyvä huolehtia hänen perustarpeistaan ja avustaa normaaliin arkeen. Lasta tulee tukea säännölliseen päivärutmiin, nukkumiseen, syömiseen, läheisiin ihmissuhteisiin ja liikuntaan. Seksuaalinen hyväksikäyttö loukkaa lapsen turvallisuudentunnetta ja mitätöi lapsen perustarpeita. Aikuisen arvostava asenne lasta kohtaan tukee selviytymistä tapahtuneesta. Aikuisen tuella on iso merkitys lapsen toipumiselle. Luottamuksellinen suhde ja rohkaisu asiasta kerrottaessa helpottavat lasta puhumaan mahdollisesta hyväksikäyttökokemuksesta. Aikuisesta ikävät kokemukset, joita lapsi on kohdannut voivat tuntua epäuskottavilta ja niiden ymmärtäminen saattaa olla hankalaa. (Valoaho 2013, 30-31.) Lapsen kertomukseen on hyvä syy suhtautua pääsääntöisesti vakavasti, mutta on kuitenkin välttämätöntä arvioida tiedon luotettavuus. Joissakin tapauksissa on voinut käydä myös niin, että nuoret ovat keksineet hyväksikäytön saadakseen huomiota tai kostaakseen jollekin henkilölle. Näissä tapauksissa nuoret ovat usein muuten avun tarpeessa. (THL 2018.) Jos hyväksikäyttö on vasta tapahtunut, nuori on viettävä sairaalaan tutkimuksiin välittömästi (Aaltonen 2012, 146).

Lapsi saattaa kertoa hyväksikäytöstä myös vahingossa esim. leikin yhteydessä tai uskoutua jollekin luotettavalle aikuiselle, kun ahdistus ja epätoivo käyvät sietämättömäksi. Lapsi ei välttämättä kerro kaikkea heti, vaan saattaa jättää jotain kertomatta tai viitata johonkin isoon salaisuuteen. Jos lapsen kertomaan on suhtauduttu epäillen tai asia on herättänyt kohua, hän saattaa myöhemmin perua kertomuksensa. (THL 2018.) Seksuaalista häirintää kokeneet nuoret usein pelkäävät, että heidät ohitetaan tai torjutaan, ja tätä seuraa vaikeneminen asiasta. Suurimpana pelkona on aikuisen antama rangaistus ja syyllistäminen siitä, että nuori olisi jollakin tapaa osallisena tapahtuneeseen. Lapsella ja nuorella voi olla vaikeuksia sanoittaa tapahtumia eikä heillä välttämättä ole rohkeutta kertoa. (Vilka 2011, 86.) Nuori voi kokea häpeää ja syyllisyyttä. Hän saattaa pitää omia kokemuksiaan likaisina ja väärinä, tai hän voi kokea olevansa paha ja tehneensä väärin. (Aaltonen 2012, 144.)

Yleensä monet alaikäisenä hyväksikäytetyt olettavat vielä aikuisenakin, että on itse jotenkin syyllinen sille, että on joutunut hyväksikäytetyksi. Uhri saattaa myös pelätä aiheuttavansa ahdistusta luottavaisille vanhemmilleen tai läheisilleen. (Vilkkä 2011, 86-87.)

Joissain tapauksissa keskustelusta voi seurata lastensuojelulain mukainen velvoite viedä asia eteenpäin (Valoaho 2013, 26). Kaikki tieto tapahtuneesta tulee välittää alkuperäisenä poliisille. Tietoa tulisi saada vain sen verran, että voidaan arvioida poliisille ilmoittamisen ja lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuus. Ammattihenkilö kuitenkin pidättäytyy ottamasta kantaa rikos epäilyyn. Lasta ja hänen mahdollista saattajaansa tai huoltajaa informoidaan ilmoitusvelvollisuudesta liittyen hyväksikäyttöepäilyyn. (Joki-Erkkilä & Korkman 2015.) Asian tiimoilta ilmoitusvelvollisuus sivuuttaa salassapitovelvollisuuden (Brusila ym. 2009, 66). Varsinainen tilanteen selvittely seksuaalirikostapauksissa on lastensuojeluviranomaisten ja poliisin, sekä muiden asiantuntevien ammattilaisten velvollisuus. Lastensuojeluilmoituksella varmistetaan, että lapsen elämässä on kaikki hyvin. Lapselle tulee kertoa, miksi asiaan puuttuminen on hänen etunsa mukaista. Ammatilaisen tulisi tarkastella omaa asennoitumistaan lapseen ja tämän kertomaan. Lapsi tulee ottaa vakavasti ja luottamuksen pitää olla molemminpuolista. (Valoaho 2013, 26.)

Jos kyseessä ei ole akuutti hyväksikäytön epäily, sosiaali- ja terveydenhuollossa aletaan selvittää tilannetta tarkemmin vasta kun poliisi on tehnyt toimipaikalle virka-apupyynnön. Kuitenkin kaikissa tapauksissa tulee kartoittaa esitiedot ja lapsi tutkitaan alustavasti. (THL 2018.)

5 Seksuaalisesta häirinnästä selviytyminen ja ennaltaehkäisy

5.1 Moniammatillinen tuki

Seksuaalisesti kaltoinkohdeltu alaikäinen tarvitsee moniammatillista tukea. Hänelle tulee suunnitella selkeä auttamisketju ja määritellä siihen kuuluvat henkilöt. Lapsen uskottu aikuinen, esimerkiksi terveydenhoitaja ei ole tapauksessa rikostutkijana vaan lapsen turvana. Uskottu aikuinen välittää ja vie tietoa eteenpäin. Hoitajan on osattava ohjata nuori eteenpäin, jotta tämä saa tarvitsemaansa apua selviytymiseensä. Esimerkiksi pelkän puhelinnumeron antaminen ei ole riittävää, vaan täytyy varmistaa, että nuori hakeutuu auttamisen piiriin. (Aaltonen 2012, 146.) Terveydenhuollon ammattilaisen tulee arvioida ja huolehtia hyväksikäytetyn alaikäisen sekä hänen vanhempiansa kriisiavun tarve, sekä huolehtia jatkohoidosta. Jatkohoito tulee järjestää siten, ettei sillä ole vaikutusta rikoksen tutkintaan. Hoidossa on mahdollista käsitellä epäiltyä rikosta sen jälkeen, kun esitutkinta on valmis. (Käypähoito 2013.)

Tällä hetkellä resurssit perheiden tukemiseksi ovat kuitenkin riittämättömät ja jatkohoitoa seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneille lapsille on tarjolla vähän. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että hyvä hoitomuoto näiden lasten kohdalla on traumafokusoitu kognitiivinen käytäytymisterapia. Tätä hoitomuotoa ei ole Suomessa tällä hetkellä käytössä. (Aronen, Finnä, Korkman, Laajasalo & Oksanen 2012.) Riittävä psyykinen tuki tulee tarjota sekä lapselle, että hänen vanhemmilleen tutkimusten aikana ja niiden jälkeenkin. Tarvittava psykiatrinen hoito

tulee järjestää alaikäiselle uhrille lasten- ja nuorisopsykiatristen hoitokäytänteiden mukaisesti. (Tiitinen 2018.)

Tukipalveluiden käyttö ja tilanteeseen puuttuminen ovat erityisen tärkeässä asemassa, kun uhrina on lapsi tai nuori. Kenenkään ei pidä jäädä yksin tapahtuneen kanssa, eikä kukaan voi olla yksin ainut uskottu henkilö. Yhteiskuntamme tarjoaa palveluita, jotka ovat kaikille avoimia ja yhteyttä voi ottaa puhelimitse tai internetin kautta. (Vilkkä 2011, 96-99.) Erilaisia tukipalveluita ovat esimerkiksi poliisi, sosiaali- ja kriisipalvelut, Rikosuhripäivystys, Raiskauskriisikeskus, Sexpo-säätiö, Suomen Mielenterveysseura, Verkkoterkkarit, Väestöliitto, Ensi- ja turvakotien liitto, Punaisen Ristin Nuorten turvatilat, Tyttöjen ja poikien talot, Pelastakaa Lapset ry, Suomen Delfins ry, Tukinet, ja Mannerheimin lastensuojeluliitto (Valoaho 2013, 38-39).

Suomessa on luotu valtakunnallinen yhteistyömalli lastensuojelulle, poliisille, syyttäjälaitokselle ja somaattiselle sekä psykiatriselle sairaanhoidolle, jos on syytä epäillä, että lapsi on joutunut seksuaalisen häirinnän tai pahoinpitelyn uhriksi (THL 2019). LASTA-malli on suunniteltu yhteistyömalliksi viranomaisten väliseen tiedon jakamiseen ja monialaisen yhteistyön toteutumiseen. Tavoitteena on lapsen edun varmistaminen pahoinpitelyn tai seksuaalisen häirinnän tilanteissa. (Mäkelä & Sinkkonen 2017, 13.) Kun epäillään lapsen kohdistunutta pahoinpitelyä tai seksuaalista häirintää, on poliisilla vastuu tutkinnasta ja kokonaisvastuu lapsen tilanteen selvittämisessä ja perheen tukemisessa lastensuojelulla. Lapsen terveydentilan tutkiminen ja hoito kuuluvat terveydenhuollolle. Terveydenhuollon tehtävänä on osallistua virka-apupyynnönä poliisitutkintaan sekä antaa tukea lastensuojeluun. (THL 2019.)

5.2 Seksuaalinen trauma

Seksuaalisuus on hyvin henkilökohtainen sekä yksityinen alue ihmiselle, minkä vuoksi seksuaaliset traumat ovat vakavimpia psyykkistä, emotionaalista, fyysistä, sosiaalista ja seksuaalista tasapainoa järkyttäviä tilanteita (Väestöliitto 2016, 4). Ihminen, jota on seksuaalisesti kaltoinkohdeltu lapsuudessa, kokee häneen kohdistuneen teon usein todisteena omasta arvottomuudesta. Alaikäinen saattaa teon myötä kokea oman seksuaalisuutensa likaisena ja hävettävänä. Pieni lapsi syyttää tapahtuneesta helposti itseään, koska ei osaa päätellä syitä ja seurauksia. Seksuaalisuuteen liittyvät traumakokemukset ovat uhrin kannalta merkityksellisiä, ja häntä tulisi auttaa aina, mahdollisesti jopa terapian avulla. Toipumiselle on erittäin haitallista, jos uhri ei saa tapahtuneen jälkeen tukea ja hyväksyntää. (Brusila ym. 2009, 78-92.)

Uhri, joka on kokenut seksuaalista kaltoinkohtelua voi myöhemmin elämässään joutua hämentäviin tilanteisiin, kun hyväily ja kehon kosketukset voivat nostaa esiin tunteita ja erilaisia mielikuvia seksuaalisesta hyväksikäytöstä (Ryttyläinen & Valkama 2010, 226). Seksuaalisella traumalla on useita vaikutuksia, ja yleisimmät tunteet traumakokemuksen jälkeen ovat häpeä ja syyllisyys. Häpeän työstäminen esimerkiksi terapiassa vie aikaa, mutta luottamuksellisessa terapiasuhteessa se voidaan kohdata ja käsitellä. Trauman seurauksena voi ilmetä

myös vaikeasti hoidettavia, erilaisia kiputiloja, ja traumasta voi jäädä voimakas muisto sekä jännitys. (Väestöliitto 2016, 5-6.) Traumaattiset kokemukset voivat palata uhrin mieleen esimerkiksi kuvina, hajuina ja ääninä. Pienikin ärsyke voi laukaista ikävän tunnetilan uhrille, liittyen seksuaalisen häirinnän kokemukseen. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 226.)

Seksuaalisessa traumassa kyse on kriisistä. Kriisit jaetaan kolmeen vaiheeseen, jotka ovat shokkivaihe, reaktiovaihe ja käsittelyvaihe. Shokkivaiheessa uhri ei yleensä vielä ymmärrä tapahtunutta, eikä tällöin pysty käsittelemään sitä. Reaktiovaiheessa ovat yleisiä erilaiset oireet, kuten univaikeudet ja kehon reaktiot. Käsittelyvaiheessa ymmärrys tapahtuneesta seksuaaliväkivaltaasta lisääntyy ja kokemukset alkavat tuntua todellisemmilta. Uhri tarvitsee apua ja tukea kaikissa vaiheissa, mutta eniten käsittelyvaiheessa. (Hannila 2017, 13.)

5.3 Perheen tukeminen

Henkilö, jolle tieto seksuaalisesta häirinnästä on tullut, on ammattieettisessä vastuussa lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä tukemisesta siihen asti, kunnes lastensuojelu ottaa hoitovastuun (Brusila ym. 2009, 67-69). Perheelle tieto siitä, että oma lapsi tai nuori on kokenut seksuaalista häirintää, on aina iso shokki. Huoltajien tunteet ja tuntemukset voivat vaihdella hädän ja syyllisyyden välillä. Perhettä on hyvä kannustaa olemaan yhteydessä tukipalveluihin kuten esim. kriisiapuun tai työterveyshuoltoon ja huolehtimaan myös omasta jaksamisestaan. Perheelle tarjotaan keskusteluapua. (Hannila 2017, 19-20.) Henkilö, jolle ilmoitus lapseen kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä on tehty, tekee lastensuojeluilmoituksen mielellään lapsen ja tämän läheisen/huoltajan kanssa. Tämän jälkeen, kun lastensuojelu ottaa hoitovastuun, on sosiaalityöntekijän tehtävänä taata lapsen sekä perheen tarvitsema apu. Sosiaalityöntekijä antaa perheelle tietoa prosessin etenemisestä, selvittää lastensuojelun tarpeen ja käynnistää lapsen sekä perheen toipumisprosessin, tukiprosessin sekä rikosprosessin. (Brusila ym. 2009, 67-69.)

Perheelle on hyvä kertoa, että heidän saatavilla olonsa on lapselle tärkeää. Lapsi voi aluksi vetäytyä ja reagoida tapahtuneeseen voimakkaasti, kuten esim. Mielialan vaihteluilla ja itsetuhoisuudella. Vanhemmille tulee antaa tietoa, kuinka lasta voi tukea ja mihin kannattaa kiinnittää huomiota. (Hannila 2017, 19-20.) Tapahtuneesta voi aiheutua uhrin lisäksi myös omaiselle erilaisia psyykkisiä oireita, kuten stressiä, negatiivisia tuntemuksia sekä ahdistavia ajatuksia. Pelkästään ei riitä se, että tilanne hoidetaan akuutisti, vaan usein perhe tarvitsee pitkäaikaista tukea. (HUS 2019.) Perhettä avustetaan selviytymään ja heille annetaan toivoa. Lisäksi on hyvä puhua siitä, että kun he voivat hyvin, on heidän helpompi huolehtia myös lapsen tai nuoren jaksamisesta. Arjen normaali sujuminen tuo turvaa lapselle, ja siihen huoltajia kannustetaan. Muistutellaan vanhempia myös siitä, että lapselle tulee antaa omaa tilaa. (Hannila 2017, 19-20.)

Apua ja tukea on saatavilla erinäisiltä tahoilta, esimerkiksi lasten- ja nuorisopsykiatrian klinikat, perheneuvolat sekä erilaiset terapiamuodot. Myös psykososiaalista tukea tarjotaan terveydenhuollon ja sosiaalitoimen tukien muodossa. Jotta perhe saa oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea on avun ja tuen järjestämisessä eri tahojen välinen yhteistyö välttämätöntä. (HUS 2019.)

5.4 Ammattiauttajan jaksaminen

Vaikeita ja traumaattisia tilanteita kokeneiden ihmisten parissa työskentely asettaa työntekijälle erityisiä vaatimuksia niin osaamisen kuin jaksamisenkin suhteen. Ammattilaisten, jotka tekevät auttavaa työtä, on tiedostettava sijaistraumatisoitumisen sekä työuupumuksen riski. Työskenteleminen seksuaaliseen väkivaltaan liittyvien aiheiden parissa koskettaa työntekijää väistämättä sekä ammatillisesti, että yksityishenkilönä. (Brusila ym. 2009, 116.) Työntekijällä on oltava kykyjä suhtautua aiheeseen neutraalisti ja puolueettomasti, vaikka lapsen kohdistunut seksuaalinen hyväksikäyttö ja väkivalta ovat aina vaikeita ja tunteita herättäviä asioita (Korpela 2017).

Vaikka alaikäinen on hyväksikäytetty tai seksuaalisesti häiritty, myös uskotun roolissa ollut aikuinen tarvitsee tukea (Vilkkä 2011, 94). Tarvittaessa kannattaa keskustella vaikeista asioista kollegoiden kanssa tai käydä työterveyshuollossa (Valoaho 2013, 27). On tärkeää päästä keskustelemaan omista tuntemuksistaan, joita ovat yleensä avuttomuus, aggressiivisuus, tai jopa suru (Vilkkä 2011, 94). Kohtaamistilanteiden jälkeen omien tunteiden käsitteleminen esimerkiksi kokemusten purkamistilanteessa tai työnohjauksessa helpottaa työntekijän omaa jaksamista. Lisäksi työyhteisöltä saatu tuki on tärkeässä asemassa jaksamisen suhteen. (Korpela 2017.) Kouluissa ja työpaikoilla ongelmana kuitenkin saattaa olla tuen saamisessa se, että yhteisiä menettelyohjeita tilanteisiin ei ole (Vilkkä 2011, 94).

5.5 Ennaltaehkäisy

Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön kokonaisuutta ja oikeutta koskemattomuuteen, itsemääräämiseen, sekä henkilökohtaiseen vapauteen. Kun puhutaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisystä, niin kasvatuksen rooli kotona, koulussa ja varhaiskasvatuksessa korostuu. (Vilkkä 2011, 145-146.) Alaikäisiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää on mahdotonta ennaltaehkäistä kokonaan. Kuitenkin ilmiön tunnistaminen ja tiedostaminen auttavat huomattavasti ennaltaehkäisyssä. (Brusila ym. 2009, 126.) Avainasemassa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä ovat myöskin yhteiskunnan ja valtion toteuttama lainsäädäntö sekä kansallinen ja kansainvälinen sosiaali-, terveys-, koulutus- ja kulttuuripolitiikka. (Vilkkä 2011, 145-146).

Ennaltaehkäisyn avainsanana on tietoisuus omasta ja toisen henkilön koskemattomuudesta. On tärkeää ymmärtää, mitkä ovat omat seksuaalioikeudet ja rajat. Kasvatuksen lähtökohtana seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä on kasvattaa lapset sellaisiin tapoihin ja asenteisiin, jotka tukevat yksilön oikeutta vapauteen, itsemääräämiseen sekä koskemattomuuteen. (Vilkkä 2011, 154.)

Seksuaalisuudesta saatava tieto kuuluu kaikille. Lapsille ja nuorille on annettava tietoa seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä riskeistä. Heidän on tärkeä oppia toimimaan vastuullisesti itseään ja muita kohtaan. (Bildjuschkin 2015, 124-125.) Kun nuorille ja lapsille opetetaan toimintamalleja riskialttiisiin tilanteisiin, pystytään ennaltaehkäisemään seksuaalirikosten tapahtumista. Nuorten on hyvä oppia tunnistamaan oman kehon koskemattomuuden rajat sekä oikeudet. (Brusila ym. 2009, 126.) Seksuaalisuuteen on hyvä suhtautua positiivisella mutta myös vastuullisella tavalla. Seksuaalikasvatuksen vastuu on aikuisilla, ja kasvatusta tulee soveltaa lapsen tai nuoren ikätasoon sopivalla tavalla. Seksuaalikasvatuksen tarkoituksena on antaa lapsille ja nuorille puolueetonta, mutta paikkaansa pitävää tietoa seksuaalisuudesta. (Bildjuschkin 2015, 124-125.)

Seksuaalista hyvinvointia on hyvä lähestyä seksuaalioikeuksien kautta. Seksuaalioikeudet ovat yksi osa ihmisoikeuksia ja ne pitävät sisällään mm. Oikeuden päättää omasta seksuaalisuudestaan. (Bildjuschkin 2015, 124-125.) Seksuaalioikeuksien mukaan ihminen saa olla vapaa ja kaikkien seksuaalioikeuksia pitää kunnioittaa. Ihmisellä on oikeus seksuaaliseen loukkaamattomuuteen sekä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen. Kenenkään ei tule loukata toisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Seksuaalioikeuksien tulee olla kaikkien saatavilla kuuluen osaksi esim. terveysneuvontaa ja seksuaalikasvatusta. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 14-17.)

Tärkeimmät ennaltaehkäisyn keinot lasten ja nuorten seksuaalisessa häirinnässä ovat tiedon antaminen, erilaisten taitojen ja toimintatapojen opettaminen, sekä häirinnän vastaisuuden edistäminen (Brusila ym. 2009, 126-127). Myös mediakasvatuksella on suuri merkitys seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä nykypäivänä (Vilka 2011, 156).

Nuorille tulee opettaa vastuullisuutta, koska se on häirinnän ehkäisyssä tärkeää. Vastuullisen seksuaalikäyttäytymisen lisäksi on nostettava myös esiin nuoreen vastuu puuttua epäoikeudenmukaisuuteen, epätasa-arvoon sekä syrjintään. Puhumattomuus asioista mahdollistaa häirinnän jatkumisen ja myös yleistymisen. Kun alaikäinen tiedostaa omat oikeutensa, hänen ymmärryksensä oikeasta ja väärästä selkiytyvät. Toisten kehon sekä yksityisyyden kunnioittamisesta ja arvostamisesta pitää keskustella, jotta alaikäisille voidaan osoittaa seksuaalisen häirinnän olevan kaikessa muodossa väärin. Erilaisia opetettavia toimintatapoja ovat esimerkiksi kieltäytyminen. Todistetusti tehokas tapa ehkäistä häirinnän jatkumista on kieltäytyminen tilanteesta sanomalla "ei." Kun nuoria opetetaan puolustamaan muita ja etenkin itseään, pystytään samalla vahvistamaan seksuaalisen häirinnän vastaista ilmapiiriä. (Aaltonen 2012, 11-17.) Alaikäisille on tärkeää opettaa, mitä on seksuaalinen häirintä ja miten se ilmenee, koska seksuaalisen häirinnän selkeä määrittäminen tekee ilmiön lapsille ja nuorille tunnistettavammaksi. Kun alaikäinen oppii tunnistamaan häirintää, hän saa mahdollisuuden ennakoida ja poistua mahdollisesta vaaratilanteesta, sekä voi rohkaistua kertomaan tapahtuneesta eteenpäin. (Brusila ym. 2009, 126-127.)

6 Laurea-ammattikorkeakoulu

6.1 Laurean esittely

Laurea toimii kuudella eri kampuksella Uudellamaalla. Laurean toiminnassa keskiössä ovat ihmiset ja vuorovaikutus. Arvoperustan Laureassa muodostavat vastuullisuus, vaikuttavuus ja avoimuus. Laureassa eri osapuolten yhteistyössä tapahtuvat opiskelu, TKI-toiminta ja aluekehitys. Yhteistyö on ammattikorkeakoulussa tärkeässä asemassa ja se on tasa-arvoista. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019a.)

Kaikilla Laurean koulutusaloilla isossa osassa ovat työelämän aidot toimeksiannot, näitä ovat esim. Erilaiset projektit ja kehittämistehtävät. Näin voidaan taata, että oppiminen ja työelämä kulkevat Laureassa käsi kädessä. Ammattikorkeakoulussa näkyy käytännönläheinen opiskelutapa, mikä auttaa opiskelijoita verkostoitumaan ja työelämätaidot karttuvat entisestään. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019a.)

Laureassa opintojen kulkuun käytetään kehittämispohjaista oppimista. Tällä tarkoitetaan sitä, että Laureassa opintojen ytimenä on tutkiva ja kehittävä työote. Laureassa opiskelijoille luetaan opinnoissa joustavuutta, ohjausta ja palautetta, laadukkaita ja opintoja tukevia palveluita sekä tulevaisuuden rakentamista yhdessä työelämän kanssa. Laureassa opitaan tutkimalla, kehittämällä ja pohtimalla. Kehittämispohjainen oppiminen on kaikissa opiskelutavoissa läsnä. Toimintamallin avulla ei tarkastella pelkästään teoreettisia ongelmia vaan haetaan ratkaisuja aitoihin työelämän tilanteisiin. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019a.) Laureassa voit opiskella liiketaloutta, sosiaali-, ja terveysalaa, sekä matkailu-, ravitsemus ja talousalaa (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019b).

Laureassa laadunhallinta on toiminnan perustana ja sitä kehitetään jatkuvasti. Laurean laatu-järjestelmä toteuttaa korkeakoulujen laadunhallinnalliset kriteerit ja vastaa eurooppalaisia suosituksia ja periaatteita. Lisäksi Laurea on valittu laatuysiköksi laatuysikköarvioinneissa, mikä kertoo paljon Laurea-ammattikorkeakoulun laadusta. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019a.)

6.2 Opintojakso

Opetusvideon päämääränä on tuottaa tietoa hoitotyön opiskelijoille, mielenterveys-, kriisi ja päihdehoitotyön opintojaksolle.

Opintojakson tavoitteena on suunnitella, arvioida ja toteuttaa mielenterveys-, kriisi ja päihdehoitotyötä opiskelijan roolissa, sekä toimia moniammatillisen tiimin jäsenenä. Lisäksi opiskelijan tulisi osata toteuttaa vuorovaikutuksellista yhteistyösuhdetta yksilön ja tämän läheisten kanssa. Opintojakso koostuu erinäköisistä moduuleista, joita ovat esim. projektiosaaminen/opinistehtävä, verkkokurssi ja opintotunnit liittyen mielenterveys-, kriisi ja päihdehoitotyön aiheisiin. Kuitenkin opintojen toteutustapa voi vaihdella riippuen opetusosalasta ja toteuttamisen

ajankohdasta. Opintojakson toteutussuunnitelmassa yleensä ohjaavat opettajat käyvät läpi opintojen alku ja loppupäivämäärät, opetuskielen, kampuksen, ilmoittautumisen, opintopisteet, osaamisen tavoitteet, arvioinnin kriteerit ja kohteet, toteutustapa sekä työmäärä ja mahdollinen kirjallisuus opintojaksoon liittyen. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019c.)

7 Opetusvideo

Monia taitoja pystytään opettamaan opetusvideoiden avulla. Opetusvideot tarjoavat vaihtelua opetukseen, sekä havainnollistavat opetettavia asioita. (Suominen & Nurmela 2011, 185-188.) Opetusvideon muoto tulisi suhteuttaa sen käyttötapaan, sekä videon tulee soveltua valitun aiheen käsittelyyn. Videoita voidaan käyttää opetuksessa esimerkiksi silloin, kun halutaan antaa esimerkkejä vuorovaikutustilanteista tai eri työskentelymenetelmistä. (Helsingin yliopisto 2017.) Opetusvälineenä video on monipuolinen, ja sillä on monenlaisia käyttötapoja, sekä sen avulla pystytään elävöittämään opetusta (Suominen & Nurmela, 2011, 186). Videot mahdollistavat sen, että voidaan saavuttaa monia oppimisen ulottuvuuksia, kuten esimerkiksi mallioppiminen ja yksityiskohtien havaitseminen. Opetusvideo on opettavainen, kun se toimii pedagogisia menetelmiä tukevana. (Hakkarainen & Kumpulainen, 2011, 12-14.)

Opetuksessa yleisesti käytetyt videot kestävät muutamasta minuutista noin 90 minuuttiin. Kaikkein tärkeintä on se, että videolta välittyy olennainen tieto. Erään selvityksen mukaan, opetusvideoihin jaksetaan keskittyä parhaimmillaan ensimmäisten kuuden minuutin ajan. (Helsingin yliopisto 2017.) Yleensä oppimistarkoitukseen tehdyt videot ovatkin sopivan pituisia, kun ne kestävät 3-5 minuuttia (Suominen & Nurmela 2011, 194). Kaikista tehokkaimpia ovat lyhyet videot. On kannattavaa suunnitella videoon sisältyvä opetus hyvin, jotta sen pystyy jaottelemaan siten, että video pysyy lyhyenä. (Mehtälä 2016, 6.) Videon avulla pystytään herättämään opiskelijoiden kiinnostus asiaan, jota opetetaan, ja näin ollen opiskelija voidaan saada sitoutumaan aiheeseen. Videolla kertomisen tavoitteena on faktojen ja selitysten ymmärtäminen ja oppiminen. (Hakkarainen & Kumpulainen 2011, 12-14.) Opetusvideot sopivat tilanteisiin, joissa opiskelijat eivät vielä tunne aihetta kovinkaan hyvin (Mehtälä 2016, 41).

Toteuttamistapoja opetusvideon tekemiseksi on useita. Video voi sisältää monia mediaelementtejä, muun muassa äänitettyä puhetta, still-kuvia, tekstiä, musiikkia ja liikkuvaa kuvaa. (Helsingin yliopisto 2017.) Opetusvideoissa ei kuitenkaan tarvitse olla välttämättä elävää kuvaa. Esimerkiksi PowerPointin käyttö voi toimia erittäin hyvin, kun esityksen päälle nauhoittaa puhetta. (Vaasan yliopisto 2015.)

8 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä opetusvideo seksuaalisesti hyväksikäytetyksi tulleen lapsen tai nuoren kohtaamiseksi. Tavoitteenamme on lisätä tietoutta ja edistää hoitotyönopiskelijoiden osaamista hyvän kohtaamisen perusteisiin arkojen asioiden äärelle, koska vaikeistakin asioista tulisi pystyä puhumaan ja hoitotyön ammattilaisena myös toimimaan.

9 Opinnäytetyöprosessi

9.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on näyttää, että opiskelija kykenee yhdistelemään ammatillista teoriapohjaa käytännön työhön. Toiminnallisen opinnäytetyön avulla tuodaan näkyväksi oman oppimisen ja osaamisen tasoa teoretietoon pohjautuen. (Airaksinen & Vilka 2003, 41-42.)

Toiminnallinen opinnäytetyö edistää ammattikorkeakoulu opiskelijan työelämälähtöisiä ongelmanratkaisutaitoja ja kehittää hänen tietopohjaansa. Lisäksi opinnäytetyö lisää opiskelijan ammatillista kasvua ja urakehitystä. Toiminnallinen opinnäytetyö opettaa tekijälleen taidollisten sekä tiedollisten valmiuksien ja voimavarojen arviointia, organisointi kykyä ja ajanhallintaa. Toiminnallisen opinnäytetyön myötä tekijät usein kokevat ammatillisuutensa kehittyvän. Myös kynnys työelämään astumiseen madaltuu projektin myötä. Toiminnalliseksi opinnäytetyöksi katsotaan sopivan esim. Jokin tuotos, ohje, opas, video tai tapahtuma aiheesta koottuun faktatietoon perustuen. (Salminen-Tuomaala 2019.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tehdään sekä kirjalliseen muotoon, mutta sen lopullisena tuotoksena on jonkinlainen konkreettinen tuote, kuten edellä on mainittu. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa tulee näkyä tuotoksen saavuttamiseksi edeltänyt prosessi. Tämän vuoksi opinnäytetyön kokonaisilmeen tulee kuvata tavoiteltuja päämääriä. Ensisijaisia kriteerejä toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksessa ovatkin tuotoksen käytettävyys ja asiasisällön sopivuus ajatellen kohderyhmää. (Airaksinen & Vilka 2003, 51-53, 55-57.)

Opinnäytetyö on toiminnallinen, koska se toteutetaan opetusvideona hoitotyöopiskelijoille. Teoretieto koottiin kirjalliseen tuotokseen, minkä pohjalta aihe esiteltiin toiminnallisessa muodossa.

9.2 Opetusvideon suunnittelu ja toteutus

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin keväällä 2019, ja heti alkuun tiedettiin, että toteutuksena haluttiin tehdä jonkinlainen opetusmateriaali hoitoalan opiskelijoille. Idea seksuaaliseen häirintään liittyvästä opetusvideosta lähti käyntiin, kun teimme kevään aikana erästä opintojaksoa varten toiminnallista tuotosta juuri tästä aiheesta. Aihe rajattiin alaikäisiin, jotta työstä tulisi selkeä ja ettei videosta tulisi liian pitkää. Aihe päätettiin keskittää vastaanottotilanteisiin, joissa hoitaja kohtaa seksuaalista häirintää kokeneen alaikäisen, tai hänelle herää vastaanoton aikana epäily siitä, että alaikäinen on kokenut seksuaalista häirintää. Videolla esitellään toimintaohjeita seksuaalisen häirinnän puheeksi ottamisen tueksi, sekä käsitellään sitä, kuinka tunnistaa seksuaalista häirintää kokenut alaikäinen. Seksuaalinen häirintä on aiheena vaikea, eikä siitä keskusteleminen ole aina kovinkaan helppoa. Videon tarkoituksena on antaa ohjeita ja eväitä tällaisten vaikeiden keskustelujen tueksi. Lisäksi videon alkuun pohjustettiin aihetta

käsittelmällä seksuaalisen häirinnän määritelmä, erilaisia seksuaalisen häirinnän muotoja, sekä käymällä läpi itsemääräämisoikeuden ja suojaikärajan käsitteet. Videolla käsiteltiin myös seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyä, jolloin aihetta pystyttiin tarkastella myös terveyden edistämisen näkökulmasta.

Työelämäkumppaniksi työhön valikoitui Laurea-ammattikorkeakoulu, koska videon kohderyhmänä ovat hoitoalan opiskelijat. Koimme aiheen tärkeäksi, ja halusimme antaa siitä tietoa eteenpäin. Opetusvideon teoriatieto on kerätty monipuolisista lähteistä käyttämällä erilaisia hakukoneita, kuten Medic, Google Scholar, Julkari ja EBSCOhost. Näyttöön perustavaa tietoa haettiin Terveysportti sekä Käypähoito -sivustoilta. Hakusanoja, joita käytettiin, olivat seksuaalinen häirintä, alaikäiset, toiminnallinen opinnäytetyö, opetusvideo. Englanninkielisiä hakusanoja, joita käytettiin, olivat children sexual abuse & grooming.

Opetusvideo tehtiin PowerPoint-tyylisesti, ja aihe jäseneltiin loogiseen järjestykseen. Videolla lukee tärkeimmät asiat aiheesta, ja toimimme itse kertojina taustalla, täsmentämällä videolla lukevaa teoriaa yksityiskohtaisemmin. Videota on mielenkiintoisempaa seurata, kun siinä ei ole pelkkää tekstiä, joten siihen lisättiin myös kuvia ja taustamusiikki. Videon runko selkeytyi hyvin haetun teoriatiedon pohjalta, ja se etenee käsitteiden kautta toimintaohjeisiin.

Video koottiin itse editointiohjelmalla, laittamalla PowerPoint-diaesitys suoraviivaiseen järjestykseen, ja liittämällä äänitetty puhe videolle. Lopuksi myös musiikki lisättiin taustalle.

9.3 Opetusvideon arviointi

Palaute opetusvideosta kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Video lähetettiin sähköpostitse kahdelle Laurean sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaryhmälle kyselylomakkeen kanssa. Vastauksia saatiin kaiken kaikkiaan 11. Kyselylomake oli anonyymi ja sen vastauksia hyödynnettiin ainoastaan opinnäytetyön arviointiin, ja nämä tiedot mainittiin myös kyselyyn vastanneille opiskelijoille.

Kyselylomakkeella käytettiin Likertin asteikkoa, eli vastausvaihtoehdot olivat 1-5 sen perusteella, miten paljon samaa mieltä vastaaja oli lomakkeen väittämien kanssa. Lomakkeessa käytetyt väittämät olivat 1 (täysin erimieltä), 2 (osittain erimieltä), 3 (en osaa sanoa), 4 (osittain samaa mieltä) ja 5 (täysin samaa mieltä). Likertin asteikossa keskimäinen vaihtoehto on yleensä neutraali, kuten "en osaa sanoa", tämä usein helpottaa pakkovastaamista, koska vastaaja voi valita mielipiteettömän vaihtoehdon. (Heikkilä 2014.)

Kyselylomakkeen muodostamisessa on otettava huomioon erinäköisiä asioita. Lomakkeen pituus ja ulkoasu ovat tärkeitä seikkoja, koska liian pitkään ja epäselvään kyselyyn ei vastaajilla riitä mielenkiinto. Lisäksi kysymykset olisi hyvä asetella niin, että kaikki vastaajat ymmärtävät ne mahdollisimman samalla tavalla ja vastaukset olisivat vertailtavissa keskenään. Lomakkeen

huolellinen suunnittelu vaikuttaa kyselyn onnistumiseen. (Menetelmäopetuksen tietovaranto 2010.)

Kyselylomakkeen avulla pystyimme arvioimaan opetusvideon onnistuneisuutta. Lomake sisälsi kuusi väittämää sekä vapaaehtoisen avoimen palautteen. Väittämien avulla kartoitettiin opetusvideon sisällön hyödyllisyyttä ja selkeyttä sekä toimivuutta.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden mielestä opetusvideo oli hyödyllinen. 90,9% vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämästä ”koin opetusvideon hyödylliseksi.” Väittämään ”opetusvideo sisälsi minulle uutta tietoa” vastaajista 8 oli vastannut olevansa osittain samaa mieltä, 2 vastaajista oli täysin samaa mieltä ja 1 osittain eri mieltä. Eli pääosin videossa oli vastaajille ainakin jotakin uutta tietoa. Kysymykseen ”opetusvideo oli kattava” vastaajat olivat isolla prosentilla (90,9%) täysin samaa mieltä, vain yksi vastaajista (9,1%) oli valinnut olevansa ”osittain samaa mieltä.” 5 (45,5%) vastaajista oli osittain samaa mieltä ja 6 (54,5%) oli täysin samaa mieltä väittämään ”opetusvideota oli helppo seurata”. Opetusvideon toimivuutta tarkasteltiin väittämällä ”opetusvideo eteni johdonmukaisesti”, ja tähän 10 oli taas vastannut olevansa täysin samaa mieltä ja yksi osittain samaa mieltä. Lisäksi kysyttiin videon kertojan puheen selkeyttä, ja 8 (72,7%) vastanneista oli täysin samaa mieltä siitä, että kertoja puhui selkeästi, sekä 3 (27,3%) vastaajista oli osittain samaa mieltä.

Lopuksi pyysimme vielä avointa palautetta opetusvideosta. Avoin palaute oli monipuolista ja se liittyi niin videon sisältöön kuin ulkoasuun. Kaksi vastanneista piti videolla olleita esimerkkejä hyvinä ja opetusta tukevinä. Palautteen perusteella aihe koettiin tärkeäksi ja tietoa oli kattavasti. Vastaajien mielestä aihe oli joissain määrin tabuinen ja sitä oli hyvä tuoda esille. Videon hyödyllisyys tuli myös ilmi avoimessa palautteessa, se koettiin hyödylliseksi opetuksen kannalta ja tulevaa ammattia ajatellen. Lisäksi saimme positiivista palautetta videon ulkoasusta. Kuvat ja tunnelma olivat aiheeseen sopivat, kerronta oli selkeää ja sopi aiheeseen, sekä taustamusiikki koettiin hyvänä lisänä. Toisaalta pieni osa vastaajista olisi kaivannut enemmän kuvia ja konkreettisempia esimerkkejä. Yksi vastaajista olisi toivonut parempaa panostusta liittyen suojaikärajan ja ilmoitusvelvollisuuden käsitteiden avaamiseen sekä niiden käytännön esimerkkeihin. Jouduimme kuitenkin rajaamaan aiheita, jotta videosta ei tulisi liian pitkää ja täten katsojien mielenkiinto ei välttämättä olisi pysynyt yllä.

10 Pohdinta

10.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Kaikille ammattikorkeakouluille on tehty yhtenäiset suositukset eettisistä sekä tieteellisen käytännön mukaisista opinnäytetyöprosesseista. Nämä suositukset perustuvat lainsäädäntöön sekä kansallisiin ja kansainvälisiin tutkimuseettisiin linjauksiin, periaatteisiin ja suosituksiin. (Arene 2018.)

Opinnäytetöiden eettiset suositukset yhdistävät opinnäytetyöprosessia, edistävät laadukasta tieteellistä käytäntöä, ylläpitävät sekä kohentavat opinnäytetöiden hyvää laatua ja työelämä-lähtöisyyttä. Opinnäytetyön tarkoituksena on sitouttaa ja valmentaa opiskelijaa eettiseen pohdintaan ja näin tulevassa ammatissa tarvittavaan eettiseen toimintaan. Opinnäytetyötä pidetäänkin opiskelijan siirtymävaiheena työelämän ja oman työn kehittäjän rooliin. (Kettunen, Kärki, Näreaho & Päällysaho 2018.)

Kun tarkastellaan opinnäytetyön luotettavuutta ja pätevyyttä, puhutaan tutkimuksen validiteetista ja reliabiteettisesta muodosta. Validiteetti eli opinnäytetyön pätevyys perustellaan teoriamuodostuksen yhteydessä eli tutkimuksen on vastattava sille asetettuja päämääriä ja kohdetta. Opinnäytetyön pätevyys liitetään aina sovellusalueen teoriaan ja sen käsitteisiin. Reliabiteetilla, eli opinnäytetyön luotettavuudella viitataan tutkimusmenetelmän kykyyn saavuttaa tarkoitettuja tuloksia hyviä tutkimusmenetelmiä apuna käyttäen. (Kyvyt.fi 2019.)

Tässä työssä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lähteiden valinnassa tarkasteltiin kirjoittajien tunnettavuutta ja lähteiden julkaisuajankohtia, jotta lähdekriittinen luotettavuus paranisi. Tässä työssä noudatettiin Laurea-ammattikorkeakoulun lähdeviitemerkintä ohjeistuksia, arvioitiin opinnäytetyön eettisyyttä sekä toimittiin huolellisesti ja toisia tutkijoita kunnioittaen työn eri vaiheissa.

Tämä opinnäytetyö käsittää suunnittelu, toteutus ja raportointi vaiheiden kriteerit ja aihetta työstiin avoimin mutta luottavaisin mielin. Jo suunnitteluvaiheessa selkeytyi ajatus siitä, että opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opetusvideona hoitotyönopiskelijoille. Prosessin alussa pohdittiin tutkimuskysymystä ja kirjoitettiin luotettaviin lähteisiin pohjautuen kattavaa faktaosuutta, jonka pohjalta opetusvideo rakennettiin. Työ eteni johdonmukaisesti ja faktatietoon pohjautuen koottiin kertojan roolit opetusvideota varten. Videosta tehtiin erillinen suunnitelma ja sen pohjalta toteutettiin kyselylomake, jotta opetusvideon hyödynnettävyyttä pystyttiin tarkastelemaan opiskelijoiden keskuudessa. Arviointia hyödynnettiin ainoastaan opinnäytetyön tuotoksen tarkastelu sekä kehittämisehdotukset kohdassa, ja vastaaminen toteutettiin anonyymisti.

Teimme hyvää yhteistyötä ohjaavan opettajan kanssa ja häneltä saatiin tarvittavaa informaatiota sekä raportteja työn edistymisestä. Yhteistyö oli sujuvaa ja monipuolista. Hyvän ohjauksen lisäksi noudatimme Laurea-ammattikorkeakoulun ohjeita opinnäytetyön tekoon ja tiedonhakuun liittyen, mikä puolestaan vahvistaa työn luotettavuutta.

10.2 Tuotoksen tarkastelu

Opinnäytetyön toiminnallisena tuotoksena toteutimme opetusvideon hoitotyön opiskelijoille. Aiheena seksuaalista häirintää kokeneen alaikäisen kohtaaminen on laaja, eikä vain yhtä toi-

mintatapaa tällaisiin tilanteisiin ole, joten videota tehdessä jouduimme rajaamaan joitain yksityiskohtia pois. Nurmela ja Suomisen (2011, 194) mukaan oppimistarkoitukseseen tehdyt videot ovat sopivan pituisia, kun ne kestävät 3-5 minuuttia. Pyrimme tekemään videosta mahdollisimman lyhyen ja ytimekkään, mutta aiheen laajan kokonaisuuden vuoksi videostamme tuli vähän yli 8 minuuttia pitkä. Mehtälän (2016, 6) mukaan videoon sisältyvä opetus kannattaa suunnitella hyvin, jotta video pysyy lyhyenä. Suunnittelimme videon etenemään johdonmukaisesti käymällä läpi jokaisen asian yksitellen selkeässä järjestyksessä.

Videon alkupuolella avataan aiheeseen liittyviä käsitteitä kuten esim. seksuaalisen häirinnän määritelmä, alaikäisen hyväksikäyttö, suojaikäraja ja itsemääräämisoikeus. Muun muassa suojaikäraja osiossa jouduimme jättämään mielestämme tärkeää sisältöä pois, jotta videon kesto ei venyisi entisestään. Vilka (2011, 22) toteaa, että alaikäisten välistä seksuaalista kanssakäymistä ei pidetä hyväksikäyttönä, jos osapuolten iässä tai kypsyydessä ei ole merkittäviä eroja. Tämä näkökulma rajautui videosta pois kokonaan, koska painotimme videolla suojaikärajan merkitystä alaikäistä suojaavana tekijänä seksuaalisessa hyväksikäytössä.

Videon avulla hoitoalan opiskelija oppii tunnistamaan seksuaalista häirintää kokeneen alaikäisen oireita, ja sitä kautta osaa epäillä seksuaalisen häirinnän mahdollisuutta. THL:n Lastensuojelun käsikirjassa (2018) kerrotaan, että mikään yksittäinen oire ei kuitenkaan kerro hyväksikäytöstä vaan tilanne pitää aina selvittää. Videon tärkeimpänä aiheena on vastaanottotilanteessa seksuaalisen häirinnän puheeksi ottaminen ja siitä keskusteleminen alaikäisen kanssa. Brusila ym. (2009, 58) mukaan avoimet kysymykset ovat hyväksikäyttöä epäiltäessä parempia, koska niiden avulla hoitaja ei johdattele alaikäistä vastaamaan oletuksiensa mukaisesti. Videolla havainnollistimme avoimia kysymyksiä laittamalla niistä esimerkkejä. Lisäsimme videolle pieneen laatikkoon ytimekkään listan hyvistä toimintaohjeista puheeksi ottamisen tueksi, jotta toimintatavat konkretisoituisivat ja jäisivät paremmin katsojan mieleen.

Videossa on tuotu esille, miten suuri merkitys hoitajan asennoitumisella on siihen, kuinka uhri lähtee kertomaan tapahtumista. Kun hoitaja luo luottamuksellisen ilmapiirin ja tuo huolensa esille alaikäisen tilanteeseen liittyen, uhri kokee pystyvänsä puhumaan tilanteesta avoimemmin. Hoitajan asenne helpottaa myös uhrin luopumista syyllisyyden tunteesta. Halusimme painottaa videolla sitä, että miten hoitajan tapa kohdata uhri vaikuttaa tilanteen etenemiseen ja uhrin toipumiseen. Kun uhri on kohdattu asianmukaisella tavalla ensimmäistä kertaa seksuaalisen häirinnän kokemuksesta keskustellessa, hänen on helpompi käsitellä tapahtunutta myös myöhemmässä vaiheessa.

10.3 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tuotosta, eli opetusvideota voisi kehittää editoimalla äänenvoimakkuuden jokaiseen diaan samalle tasolle. Video olisi myös voinut olla selkeämpi, jos kertojana olisi ollut

vain yksi henkilö. Joitain asioita olisi voinut videolla avata laajemmin, mutta videon pituutta ajatellen oli kuitenkin järkevämpää rajata aihetta.

Jatkotutkimuksena voisi tehdä oppaan vanhempien tukemiseksi, kun lapsi on kokenut seksuaalista häirintää. Toisena mahdollisena jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää opettajien mielipiteitä videon hyödynnettävyydestä opetukseen liittyen.

Lähteet

Painetut

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille: opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. THL. Tampere: Juvenes Print.
- Airaksinen, T. & Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K. & Sandberg, T. 2009. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Ryttyläinen, K. & Valkama, S. 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita Prima.
- Suominen, R. & Nurmela, S. 2011. Verkko-opettaja. Helsinki. WSOYpro Oy.
- Vilka, H. 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

- Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Lajunen, K., Pakkanen M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2012. Turvataitoja lapsille. Stakes. Viitattu: 7.10.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2018. Arene. Viitattu 10.11.2019 <http://www.arene.fi/julkaisut/ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Aronen, E., Finnilä, K., Korkman, J., Laajasalo, T. & Oksanen, M. 2012. Lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöepäilyn selvittäminen. Lääkärilehti. Viitattu: 2.11. 2019 <https://www.laakari-lehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/lapsen-seksuaalisen-hyvakayttoepailyn-selvittaminen/>
- Bildjuschkin K. 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. THL. Viitattu: 10.10.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TYÖ2016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Bildjuschkin, K. & Nipuli, S. 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi. THL. Viitattu: 14.10.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130504/URN_ISBN_978-952-302-625-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Burgess, A. & Hartman, C. 2017. On the origin of grooming. Sage journals. Viitattu: 22.10.2019 <https://journals-sagepub-com.nelli.laurea.fi/doi/10.1177/0886260517742048>
- Dorahy, M., Middleton, W. & Sachs, A. 2017. The abused and the abuser: Victim- perpetrator dynamics. Taylor & Francis Online. Viitattu: 22.10.19 <https://www.tandfonline-com.nelli.laurea.fi/doi/full/10.1080/15299732.2017.1295373?src=recsys>
- Hakkarainen, P. & Kumpulainen, K. 2011. Liikkuva kuva -muuttuva opetus ja oppiminen. Viitattu: 28.10.2019 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/26957/978-951-39-4270-0.pdf>
- Hannila, K. 2017. Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen: Opas nuorten kanssa työskenteleville. Viitattu: 19.10.2019 https://otava-hanke.fi/site/assets/files/1024/opaskirja_cmyk.pdf

Hannila, K. & Karhumäki, A. 2017. Kun nuori kokee seksuaaliväkivaltaa: Opas vanhemmille ja huoltajille. Viitattu 19.10.2019 https://otava-hanke.fi/site/assets/files/1024/seksuaalivakivalta_esite_vanhemmille_2017.pdf

Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Viitattu: 26.11.2019. <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Itsemääräämisoikeus on avain seksuaalisen häirinnän vastustamisessa. 2018. STM. Viitattu: 9.10.2019 https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/itsemaaraamisoikeus-on-avain-seksuaalisen-hairinnan-vastustamisessa

Joki-Erkkilä, M., Luoma, I. & Taskinen S. 2018. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnistus ja hoito. Terveysportti. Viitattu: 15.3.2019 https://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00822&p_haku=lapsen%20seksuaalinen%20hyv%C3%A4ksik%C3%A4ytt%C3%B6

Joki-Erkkilä, M. & Korkman, J. 2015. Lapsen kohdistuneen seksuaalisen väkivallan epäilyn herätessä - mitä tulee huomioida? Terveysportti. Viitattu: 5.10.2019 <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo12270.pdf>

Kajava, M. 2018. Mikä ihmeen itsemääräämisoikeus? Amnesty International. Viitattu: 12.10.2019 <https://www.amnesty.fi/mika-ihmeen-itsemaaraamisoikeus/>

Kettunen, J., Kärki, A., Näreaho, S & Päällysaho, S. 2018. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset - Tekijän ja ohjaajan apu. Viitattu 10.11.2019 <https://uasjournal.fi/puheenvuoro/ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset-tekijan-ja-ohjaajan-apu/>

Korpela, H. 2017. Viisi vuotias ei saanut nukutuksi. Lääkärilehti. Viitattu 2.11.2019 <https://www.laakarilehti.fi/tyossa/ilman-ajanvarausta/viisivuotias-ei-saanut-nukutuksi/>

Kyllönen, M. 2018. Vaikeneminen ei ole vaihtoehto. SUEK ry. Viitattu: 1.10.2019 <https://www.suek.fi/documents/10162/349430/Vaikeneminen+ei+ole+vaihtoehto.pdf>

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. 2013. Käypähoito. Viitattu: 22.3.2019 <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi34040>

Lapset, seksuaalisuus ja hyväksikäyttö. 2019. HUS. Viitattu: 12.10.2019 https://www.hus.fi/sairaanhoito/lasten-sairaanhoito/lastenpsykiatria/lasten_seks_hyv_kaytto/Tietoa/oireet/Sivut/default.aspx

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. 2018. Pelastakaa lapset. Viitattu 5.10.2019 https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf

Lastensuojelun käsikirja. 2018. THL. Viitattu: 28.9.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvakskaytto/seksuaalisen-hyvakskayton-epaily>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2019a. Laurea korkeakouluna. Viitattu 4.11.2019. <https://www.laurea.fi/tietoa-meista/korkeakouluna/>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2019b. Laurea organisaationa. Viitattu: 4.11.2019. <https://www.laurea.fi/tietoa-meista/organisaationa/>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2019c. Opetussuunnitelma. Viitattu: 30.10.2019. <https://laurea-uas.sharepoint.com/sites/linkfi/opintojenkulku/opintojensuunnittelu/opetussuunnitelmat/Sivut/default.aspx> Opiskelijoiden intra, vaatii käyttöoikeuden.

Lausunto seksuaalisen trauman vaikutuksesta nuoreen. 2016. Väestöliitto. Viitattu: 15.10.2019. http://vaestoliitto-fi-bin.di-recto.fi/@Bin/a2663907d94835df1e6e1465a23e55e0/1571738613/application/pdf/5582378/Yleistraumalausunto%20oikeudenkäyntiin_%20Väestöliitto.pdf

Mehtälä, K. 2016. Liikkuvan kuvan ja Flipped Classroom -menetelmän hyödyntäminen opetuksessa. Viitattu: 28.10.2019 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/166875/Karri-Mehtala_ProGradu.pdf?sequence=1

Menetelmäopetuksen tietovaranto. 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. Viitattu 28.11.2019 <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Mäkelä, J. & Sinkkonen, M. 2017. LASTA-hanke. THL. Viitattu: 15.10.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134582/URN_ISBN_978-952-302-850-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäki, I. 2017. Seksuaalinen kaltoinkohtelu. Päihdelinkki. Viitattu: 14.3.2019 <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/aggressiivisuus-ja-vakivalta/seksuaalinen-kaltoinkohtelu>

Nuorten hyvinvointikertomus. 2013. THL. Viitattu: 11.3.2019 <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/yhdenvertaisuus/seksuaalinen-hairinta-ja-vakivalta>

Opetusteknologiakeskus. 2017. Opetusvideot. Helsingin yliopisto. Viitattu: 29.10.2019 <https://blogs.helsinki.fi/opetusvideot/>

Saarinen, A-M. 2014. Alaikäisen kohtaama seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä - tuen merkitys selviytymisessä. Viitattu: 20.3.2019 <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96424/GRADU-1418293322.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Salminen-Tuomaala, M. 2019. Toiminnallinen opinnäytetyö sairaanhoitajan ammatillisen kasvun tukena. Viitattu 12.11.2019 <https://verkkolehti.seamk.fi/index.php/arkisto/2019/toiminnallisen-opinnaytetyo-sairaanhoitajan-ammattillisen-kasvun-tukena/>

Salonen, J-M. 2018. Nuoret seksuaalisen ehdottelun ja hyväksikäytön uhreina internetissä - Yhteydet yksilöllisiin tekijöihin, aiempiin uhrikokemuksiin sekä psykososiaaliseen hyvinvointiin. Viitattu: 7.3.2019 http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20180692/urn_nbn_fi_uef-20180692.pdf

Seksuaalinen häirintä. 2017. Lapset ensin. MLL. Viitattu: 11.10.2019 <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/seksuaalinen-hairinta/>

Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö. 2019. Nuortennetti. MLL. Viitattu: 12.3.2019 <https://www.nuortennetti.fi/seksuaalisuus/seksuaalinen-hairinta-ja-hyvaksikaytto/>

Seksuaalirikokset. 2016. Väestöliitto. Viitattu 12.10.2019 <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/seksuaalirikokset/>

Säntti, R. 2015. Videon käyttö opetuksessa. Vaasan yliopisto. Viitattu: 30.10.2019 https://www.univaasa.fi/fi/blogs/project/neted/videon_kaytto_opetuksessa/

Tiitinen, A. 2018. Tietoa potilaalle: Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Terveysportti. Viitattu: 26.3.2019 https://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00822&p_haku=seksuaalinen%20h%C3%A4irint%C3%A4

Tutkimussuunnitelma. 2019. Kyvyt.fi. Viitattu 12.11.2019 <https://kyvyt.fi/view/artefact.php?artefact=304009&view=72174>

Valoaho, S. 2013. Ota puheeksi. Pelastakaa lapset. Viitattu: 2.4.2019 http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakalapsen/main/2016/02/01123848/Ota-puheeksi_Final.pdf